

ชีวิตของคนอื่น : ประสบการณ์ชีวิตผู้หญิงม้งที่มีภาวะซึมเศร้า

Other people's life : lived experiences of depression in Hmong women

พรรณพิมล สุขวงศ์, พย.ม.
Panpimol Sukwong, M.N.S.

คณะพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัยพะเยา
School of Nursing, University of Phayao

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาชีวิตของผู้หญิงม้งที่เคยมีประสบการณ์ภาวะซึมเศร้าภายใต้บริบทสังคมวัฒนธรรมชนเผ่าม้งในภาคเหนือของประเทศไทย

วัตถุประสงค์และวิธีการ เป็นการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา (phenomenology) ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ – ธันวาคม ๒๕๕๙ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มและการบันทึกภาคสนาม ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งสิ้น จำนวน 31 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาผ่านมุมมองเชิงเพศภาวะและวัฒนธรรมของชนเผ่าม้ง

ผล พบประเด็นและสาระสำคัญของชีวิตผู้หญิงม้งที่มีสถานภาพหลากหลายภายใต้ความคาดหวังและเงื่อนไขของบริบทสังคมวัฒนธรรมชนเผ่าที่มีความเฉพาะ ชัดแจ้ง กำกับวิถีคิดและการปฏิบัติต่อผู้หญิง "ชีวิตของผู้หญิงม้ง คือ ชีวิตที่เป็นของคนอื่น" ได้สะท้อนถึงบทบาทและภาระที่ผู้หญิงม้งต้องแบกรับในทุกช่วงชีวิตส่งผลต่อภาวะสุขภาพจิตของผู้หญิงโดยเฉพาะทำให้เกิดภาวะซึมเศร้าในกลุ่มนี้ ดังนี้ 1) ชีวิตผู้หญิงมีคู่ (คอบู้) 2) ชีวิตแม่หม้าย (บูจั่ว) 3) ชีวิตแม่ร้าง (บูจ้าว) 4) ชีวิตลูกสาว (หมีใจ) และ 5) ชีวิตคนโสด (หลัวเก้า)

สรุป ข้อค้นพบชี้แนะว่าจารีตประเพณีดั้งเดิมที่เข้มงวด บทบาทและสถานะที่จำกัดส่งผลทำให้ผู้หญิงม้งเกิดความคับข้องใจและนำสู่ภาวะซึมเศร้า การทำความเข้าใจเกี่ยวกับชนเผ่าม้งสามารถนำสู่การพัฒนาารูปแบบการให้บริการและการช่วยเหลือดูแลผู้ที่มีภาวะซึมเศร้าที่มีความละเอียดอ่อนเชิงวัฒนธรรมมากขึ้น

คำสำคัญ: ภาวะซึมเศร้า ม้ง

ติดต่อผู้นิพนธ์ e-mail : psukwong@hotmail.com

Abstract

Objectives This study aims to explain lived experiences of depression in Hmong women in Northern of Thailand.

Materials and methods A phenomenological approach was employed during February to December 2016. Data collection methods included participant observations, in-depth interviews, focus group discussion and the use of field diaries. There were 31 Hmong participated in the study. Data were analyzed using content analysis based on gender perspective and the Hmong culture.

Results Diverse status under the expectations and conditions of the Hmong cultural society context. Strong specificity, direct thinking and treat women. "Other People's Life" reflects the role and burden that Hmong women have to bear in all lifetimes, affects the mental health of women. There were 5 major findings including; 1) Married couple life (kaorpu) 2) Life of widow (puchwa) 3) The life of neglected wife (puchao) 4) Daughter life (hmi chi) and 5) Single life (luokaow). Strong ethnic traditions, role and inferior status create conditions that frustrate women's and leading to depression.

Conclusion An understanding Hmong women's status will be helpful for providers to be aware of and to accept a client's cultural background and life experiences. This cultural knowledge will enable nurses to improve services that are culturally and gender sensitive for this population.

Key words: depression, Hmong

corresponding author e-mail : psukwong@hotmail.com

บทนำ

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมย่อยเป็นจำนวนมาก กลุ่มชาติพันธุ์หรือกลุ่มชนเผ่าเป็นสังคมหนึ่งที่มีจารีตประเพณีและวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะแห่งกลุ่มชาติพันธุ์ของตน¹ ชนเผ่าม้ง (Hmong) เป็นสังคมวัฒนธรรมที่มีความเชื่อและค่านิยมในเรื่องการสืบสายตระกูลข้างพ่อ (patrilineal clan) ให้คุณค่าและยกย่องผู้ชายมากกว่าผู้หญิง การสืบแซ่วงศ์ตระกูลและการได้รับมรดกต่างๆ จะเป็นกรรมสิทธิ์ของบุตรชาย¹ หลังแต่งงานผู้หญิงมักจะถือว่าเป็นคนในตระกูลสามีเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษของฝ่ายชายและถือว่าเป็นสมบัติของฝ่ายชายไปตลอดชีวิต การปกครองภายในครอบครัวม้งนั้น ปิตามารดาจะมีอำนาจเหนือบุตร สามีมีอำนาจเหนือภรรยา และมีภรรยาได้หลายคนอยู่ร่วมบ้านเดียวกันและถ้าผู้หญิงม้งไม่มีบุตรชายจะเหมือนเป็นคนบาปและต้องตั้งครรรภ์ไปจนกว่าจะมีบุตรชาย^{1, 2} ดังนั้น ในบางพื้นที่จึงมีระบบการซื้อเด็กผู้ชายเอามาเป็นบุตรสืบแซ่ตระกูลของตน² องค์ความรู้และการศึกษาเกี่ยวข้องกับกลุ่มชนเผ่าม้งในประเทศไทย พบว่า มีตำรา เอกสารและงานวิจัยในหลากหลายประเด็น เมื่อพิจารณาเฉพาะองค์ความรู้ด้านสุขภาพ พบมีการศึกษาในประเด็นด้านสาธารณสุขมูลฐาน คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม การรักษาและเยียวยาของกลุ่มชนเผ่าภาวะอนามัยเจริญพันธุ์และการคุมกำเนิด ค่านิยมเกี่ยวกับการแต่งงานและการมีบุตร เป็นต้น³⁻⁶ ซึ่งจากการสังเคราะห์ข้อความรู้ด้านภาวะสุขภาพของชนเผ่าม้งสรุปได้ว่า ภาวะสุขภาพของชนเผ่าม้งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิต ความเชื่อ จารีตค่านิยม ขนบธรรมเนียมและประเพณีของกลุ่มชนเผ่า

อย่างไรก็ตาม พบการศึกษาด้านสุขภาพจิตและจิตเวชน้อยมาก ในขณะที่สถิติการเจ็บป่วยทางจิตของกลุ่มชนเผ่าม้งมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในทุกพื้นที่ โดยเฉพาะสถิติการฆ่าตัวตายทางภาคเหนือของประเทศไทย⁷ แต่ไม่พบว่ามีการศึกษาในกลุ่มที่เสี่ยงต่อการเกิดปัญหาสุขภาพจิตหรือผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจิต ดังนั้น องค์ความรู้เกี่ยวกับด้านสุขภาพจิตโดยเฉพาะภาวะซึมเศร้าในกลุ่มชนเผ่าม้งในประเทศไทยจึงไม่ปรากฏ นับว่าเป็นช่องว่างของความรู้ที่ควรมีการศึกษาเพิ่มซึ่งจะช่วยให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถอธิบายเรื่องภาวะซึมเศร้าและนำสู่การช่วยเหลือและการบำบัดภาวะซึมเศร้าที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทสังคมวัฒนธรรมชนเผ่าและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้รับบริการต่อไป จากการศึกษา นำร่องโดยการสังเกตวิถีการดำเนินชีวิต การพูดคุยสนทนาทั่วไป การสอบถามผู้คนในชนเผ่าม้งจำนวน 30 คน พบข้อมูลที่น่าสนใจเห็นว่า ผู้หญิงม้งมีภาวะซึมเศร้าและภาวะซึมเศร้าที่เกิดขึ้นมีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับมิติทางสังคมวัฒนธรรม โดยเฉพาะจารีตประเพณีที่ให้คุณค่าแก่ผู้ชายในฐานะผู้สืบตระกูลไว้สูงกว่าผู้หญิงในฐานะผู้ผลิตลูกและผู้ดูแลครอบครัว ส่งผลให้ผู้หญิงชนเผ่าม้งถูกจำกัดอำนาจหรืออิสระในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ทำให้ผู้หญิงม้งเกิดความเครียด ความคับข้องใจ รู้สึกท้อแท้ ขาดพลังอำนาจในตนเองและเห็นว่าตนเองไร้คุณค่าซึ่งบทความนี้มุ่งอธิบายชีวิตของผู้หญิงม้งที่มีประสบการณ์ซึมเศร้าทางภาคเหนือของประเทศไทย

วัตถุประสงค์และวิธีการ

การศึกษาครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง ประสบการณ์การดูแลสุขภาพจิตตาม

วิธีชนเผ่าม้ง⁸ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research)แบบการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา (phenomenology) ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนมกราคม-ธันวาคม ๒๕๕๙ ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้หญิงม้งที่อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ 4 คน เชียงราย 4 คน น่าน 4 คน พะเยา 3 คน ตาก 5 คน แม่ฮ่องสอน 4 คน เพชรบูรณ์ 5 คน และแพร่ 2 คน รวมทั้งสิ้น 31 คน ผู้ให้ข้อมูลรอง จำนวน 127 คน เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยวิธีการเลือกอย่างเฉพาะเจาะจง (purposive sampling)โดยกำหนดคุณลักษณะดังนี้ 1) อายุ 20 ปี ขึ้นไป 2) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ชิมเศร้า 3) เป็นผู้ที่ได้รับการบอกต่อจากกลุ่มข้างต้นถึงผู้ที่มีอาการเช่นเดียวกับตนเอง (snowball technique) ด้วยคำถาม *“มีใครในชุมชนนี้ ที่มีอาการเหมือน/คล้ายท่านหรือไม่”* 4) เป็นผู้ที่บุคคลในชุมชนระบุว่ามีความรู้ประสบการณ์ชิมเศร้าหรืออาการชิมเศร้าตามการรับรู้และความเข้าใจของชุมชน 5) สามารถพูดคุยสื่อสารด้วยภาษาถิ่นเหนือหรือภาษาไทยกลางได้ และ 6) เป็นผู้ที่ยินดีเข้าร่วมในการวิจัยผู้วิจัยเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลผ่านองค์การบริหารส่วนตำบลและผู้นำชนเผ่า ผู้ให้ข้อมูลได้รับการชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย การพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูล พร้อมทั้งขอความร่วมมือในการเข้าร่วมโครงการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยมุ่งแสวงหาความรู้จากประสบการณ์ชีวิตของบุคคล (lived experience) ในมุมมองของคนในพิจารณาภายใต้บริบทของความเป็นกลุ่มชนเผ่าอย่างเป็นองค์รวมและนำสู่การวิเคราะห์โดยอาศัยมิติทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นหลักเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มและการบันทึกภาคสนาม ซึ่งวิธีการเหล่านี้จะเกิดขึ้นแบบผสมผสานกันไปตลอดกระบวนการ

เก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีแนวคำถามที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาผ่านการตรวจสอบความชัดเจนและความครอบคลุมของเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญทางด้านระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ 1 คน และด้านการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช 2 คนจากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขและนำไปใช้กับผู้ให้ข้อมูลจำนวน 3 ราย เพื่อทดสอบความชัดเจนและการสื่อความหมายก่อนนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริง

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 1) ผู้วิจัยร่วมการสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยเข้าร่วมในพิธีสำคัญ เช่น พิธีแต่งงาน พิธีศพ การบูชาบรรพบุรุษ พิธีกินข้าวใหม่และประเพณีปีใหม่ 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยสัมภาษณ์ตามแนวประเด็นที่สร้างขึ้นและติดตามข้อมูล สังเกตพฤติกรรมการแสดงออกทางความคิดและปฏิกิริยาที่เกิดขึ้น การสัมภาษณ์แต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ 60-90 นาที เฉลี่ย คนละ 3-4 ครั้ง จนข้อมูลอิ่มตัว 3) การสนทนากลุ่ม จำนวน 6 ครั้ง ในกลุ่มนี้ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกผู้ให้ข้อมูลตามความสมัครใจ เพื่อให้ได้ข้อความรู้เกี่ยวกับ จารีต ค่านิยม ความเชื่อ วิธีการดำเนินชีวิต การอบรมเลี้ยงดู บทบาทและการปฏิบัติต่อหญิงชายในชนเผ่า เพื่อใช้ทำความเข้าใจบริบทของผู้ให้ข้อมูลชัดเจนเพิ่มขึ้น และ 4) บันทึกภาคสนาม ควบคู่กับการสังเกตและการสัมภาษณ์

วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis)⁹ ผ่านมุมมองบริบทสังคมวัฒนธรรมและมุมมองเชิงเพศภาวะ เริ่มตั้งแต่การอ่านข้อความจากเอกสารข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปแบบคำต่อคำเพื่อทำความเข้าใจกับเนื้อหาทั้งหมดจับประเด็นสำคัญแล้วให้รหัสจัดกลุ่มข้อมูล จัดกลุ่มสาระหรือประเด็นแนวคิดและนำ

เสนอผลการวิจัย การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของผลการวิเคราะห์โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (triangulation)^{9,10} ด้านข้อมูล (data triangulation) ใช้การตรวจสอบจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้ให้ข้อมูลรองและจากเอกสาร ด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลากหลายวิธี และด้านผู้วิจัย (investigator triangulation) ผู้วิจัยนำผลการศึกษาเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและให้ความเห็น การศึกษานี้ได้ผ่านการพิจารณาและรับรองด้านจริยธรรมจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยพะเยา เลขที่ 3/012/59

ผล

การศึกษานี้ มีผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมด 31 คน มีอายุอยู่ในช่วง 20-54 ปี นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 60 รองลงมานับถือผีบรรพบุรุษร้อยละ 37 และศาสนาคริสต์ ร้อยละ 3 ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีสถานภาพคู่ ร้อยละ 43 หม้าย (สามีเสียชีวิตและหย่า) ร้อยละ 30 แม่ร้าง (สามีทิ้ง) ร้อยละ 25 และสถานภาพโสด ร้อยละ 2.0 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนหนังสือ ร้อยละ 68 รองลงมาคือ ระดับประถมศึกษา ร้อยละ 23 ระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 7 และระดับปริญญาตรี ร้อยละ 2 และการศึกษาครั้งนี้มีผู้ให้ข้อมูลรอง จำนวน 127 คน

ข้อค้นพบจากการวิจัยพบประเด็นและสาระสำคัญของชีวิตผู้หญิงม้งที่มีสถานภาพและบทบาทที่หลากหลายภายใต้ความคาดหวังและเงื่อนไขของบริบททางสังคมวัฒนธรรมชนเผ่าที่มีความเฉพาะเข้มแข็ง กำกับวิถีคิดและการปฏิบัติต่อผู้หญิง คือ “ชีวิตของผู้หญิงม้งคือชีวิตที่เป็นของคนอื่น” ซึ่ง

สะท้อนถึงบทบาทและภาระที่ผู้หญิงม้งต้องแบกรับในทุกช่วงชีวิตส่งผลต่อภาวะสุขภาพจิตของผู้หญิงโดยเฉพาะทำให้เกิดภาวะซึมเศร้าในกลุ่มนี้ มีรายละเอียดดังนี้ 1) ชีวิตผู้หญิงมีคู่ (คอบู้) 2) ชีวิตแม่หม้าย (บูจั่ว) 3) ชีวิตแม่ร้าง (บูจ้าว) 4) ชีวิตลูกสาว (หมี่ไฉ) และ 5) ชีวิตคนโสด (หลั่วเก๋า)

1. ชีวิตผู้หญิงมีคู่ (คอบู้) : สมบัติของสามี ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วในสังคมม้งถือว่าเป็นสมบัติของสามี ต้องตัดขาดจากครอบครัวเดิมและเป็นสมาชิกในครอบครัวฝ่ายชาย ดังนั้น ผู้ข้อมูลทั้งหมดได้สะท้อนว่า การเป็นเมียในสังคมม้ง แบ่งออกเป็น “เมียต้องเคารพเชื่อฟังและให้เกียรติสามี” “เมียที่ดีต้องทำงานเก่งและขยัน” และ “ต้องมีลูกชายเพื่อชีวิตที่มั่นคง” มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 เมียต้องเคารพเชื่อฟังและให้เกียรติสามี

ผู้ให้ข้อมูลทุกคนได้สะท้อนชีวิตผู้หญิงม้งที่แต่งงานว่าต้องมีบทบาทหน้าที่ของเมีย ที่เป็นไปตามคำสอนและความเชื่อที่ได้รับรู้ว่าผู้หญิงที่เป็นเมียที่ดีต้องเคารพเชื่อฟังและให้เกียรติสามี ดังคำพูดต่อไปนี้

“ต้องเคารพเชื่อฟังสามีทุกอย่าง ผิดถูกก็ไม่ต้องว่าเขา ไม่ต้องเถียงเขา แม่เราสอนมาบอกว่า เมียที่ดีนะหัวพูดอะไรว่าอะไรต้องฟัง ต้องเชื่อ ห้ามเถียงเพราะเราเป็นคนของเขา เป็นคนบ้านเขา”

ทั้งนี้ การอบรมสั่งสอนผู้หญิงม้งให้เคารพและเชื่อฟังสามีนั้นได้สะท้อนผ่านคำสอนของพ่อแม่ให้แก่เจ้าสาวในงานแต่งงานว่า

“เป็นสิทธิของสามีแล้วหนา นับถือผิคนละสายตระกูลแล้ว ทำอะไรคิดดีๆ อย่าให้พ่อแม่เสียชื่อ ต้องเคารพเชื่อฟังและปรนนิบัติสามีดีๆ อย่า

นอกใจ อย่าคิดอะไรและตัดลึนใจเอง จะไปไหน มาไหนทำอะไรต้องบอกให้สามีก่อน อย่าไปไหนๆ ถ้าสามีไม่ให้ไป” ผู้หญิงมั่งนั้นไม่มีลึนใจในการควบคุมหรือดูแลกิจกรรมทั้งหมดของครอบครัว อำนาจในการตัดลึนใจทั้งหมดขึ้นอยู่กับหัวหน้าครอบครัว ผู้หญิงเป็นแค่เพียงผู้ทำตามแต่จะได้รับลึนใจในการดูแลเรื่องภายในบ้าน สะท้อนจากคำพูดของผู้ให้ข้อมูลดังนี้

“การกินการอยู่ ดูแลในบ้าน ความสะอาดในบ้านอย่างนี้ คือผู้หญิงตัดลึนใจได้ งานภายในบ้านนะค่ะ แล้วเรื่องข้างนอกหรือว่าเรื่องที่ว่าวางแผนทำอะไรของครอบครัวอย่างนี้จะต้องเป็นผู้ชายทั้งหมด”

1.2 เมียที่ดีต้องทำงานเก่งและขยัน

สังคมมองว่า หน้าที่ของผู้หญิงคืองานในบ้าน ดังนั้น คนเป็นเมียที่ดีต้องขยัน เก่งงานบ้าน งานเรือนและต้องแบ่งเวลาทำงานให้เหมาะสม ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลทุกคนต่างสะท้อนตรงกันว่า เป็นผู้หญิงมั่งต้องทำงานหนักและอดทน ดังคำพูดต่อไปนี้

“พ่อแม่สอนมานะสะใภ้ที่ดี เมียที่ดีต้องลูกแต่เช้า ต้องขยันให้มาก”

“คนเป็นเมียเนะงานหนัก ต้องขยัน แล้วอดทนด้วย ตอนแรกๆ หนูก็ยังไม่ค่อยเข้าใจเท่าไรแต่เดี๋ยวนี้รู้ซึ้งแล้วค่ะ”

ด้วยบทบาทหน้าที่รับผิดชอบต่อครอบครัว ทำให้ผู้หญิงมั่งนั้นต้องทำงานหนักตลอดเวลาแม้เวลาตั้งครรรจ์จนกระทั่งถึงเวลาคลอด ดังคำพูดผู้ให้ข้อมูลต่อไปนี้

“ตอนท้องลูกคนแรกกับคนที่ 2 หนูก็ทำงานหนักตลอด ทำงานหนักจนคลอดนะครุ”

“ผู้หญิงมั่งท้องก็ยังทำงานทุกคน จนคลอดโน่นแหละถึงได้หยุดทำ หยุดนี้ไม่ใช่หลายวันนะ ตอนหยุดนี้ ส่วนใหญ่ก็เป็นผู้หญิงในบ้านแหละที่ทำงานบ้านแทนเราค่ะ”

1.3 ต้องมีลูกชายเพื่อชีวิตที่มั่นคง

“..เตาไฟเก่าเตาอุ่นไม่เท่าดวงตะวันหนึ่งดวง ลูกสาวเก่าคนไม่ดีเท่ามีลูกชายคนเดียว”

สุภาชิตของชนเผ่าม้งข้างต้นชี้ให้เห็นถึงระบบความเชื่อของสังคมม้งที่ให้ความสำคัญและคาดหวังกับการมีบุตรชายเพื่อการสืบทอดสายตระกูลและมองว่าลูกชายมีความสำคัญมากกว่าลูกสาว ถึงจะมีลูกสาวก็คนก็ยังไม่สำคัญเท่ากับมีลูกชายคนเดียว และผู้หญิงมั่งมีหน้าที่ในการให้กำเนิดลูก ซึ่งผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนชีวิตของการเป็นเมียที่ดีต้องมีลูกชายไว้ ดังต่อไปนี้

“คนม้งนี้ถ้าระหว่างลูกชายกับลูกสาวเนี่ย พ่อแม่เขาคาดหวังว่าเป็นผู้ชาย ถ้าใครยังไม่ได้ลูกชาย ยังไม่มีลูกชายให้เขาก็กังใจไปเรื่อยๆ จนกว่าจะมี”

“..เราแต่งงานเพราะเราจะได้มีลูกเนาะ ค่าให้มีลูกชายสิบแซ่ใจคะ มีลูกชายจะได้มีที่พึ่งลูกชายเขาต้องเลี้ยงเราคะ”

2. ชีวิตแม่หม้าย (ปู่จ๊ะ): เมื่อผัวตายต้องมีคนเลี้ยงต่อ

ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดได้สะท้อนถึงความเชื่อและธรรมเนียมปฏิบัติของคนม้งเกี่ยวกับทางเลือกชีวิตของผู้หญิงมั่งที่มีสถานะแม่หม้ายสามีตาย แบ่งได้ 3 ประเด็น ได้แก่

- 1) แต่งงานใหม่กับคนในครอบครัวสามี ซึ่งในสังคมม้งได้มีข้อปฏิบัติว่า เมื่อลูกชายของครอบครัวเสียชีวิตลูกสะใภ้จะต้องไปเป็นภรรยาของพี่ชายหรือ

น้องชายสามีโดยชอบธรรม ด้วยคนมั่งมองว่าลูกสะใภ้ถือว่าเป็นคนในครอบครัวที่ต้องได้รับการเลี้ยงดูต่อไปจากคนในครอบครัวกันเองและผู้หญิงต้องการที่พึ่งที่อบอุ่นหรือต้องมีผู้ดูแลให้ปลอดภัย ดังนั้น แม่หมายสามีตายส่วนใหญ่จึงเลือกแต่งงานใหม่กับพี่ชายหรือน้องชายของสามีตนเองดังคำพูดต่อไปนี้ “...ผู้หญิงหม้ายนะครุ ถึงแม่จะแก่เฒ่า ก็ยังต้องแต่งงานหรือหาสามีใหม่เพื่อให้มีที่พึ่ง” “พอสามีหนูเสียชีวิตได้ 1 เดือน แม่ก็บอกว่าให้เป็นเมียพี่ชายนะจะได้มีคนดูแลจริงๆหนูจะไม่ยอม แต่ไม่รู้จะทำยังไงคะเลยต้องยอมตามนั้น”

2) แต่งงานใหม่กับคนอื่นนอกครอบครัวสามี หมายถึง ครอบครัวนั้นไม่มีพี่ชายหรือน้องชายหญิงหมายถึงจะได้รับอนุญาตให้แต่งงานกับคนอื่นนอกครอบครัวของสามีได้ แต่ในการแต่งงานครั้งที่สองนี้ฝ่ายชายต้องมาสู่ขอกับพ่อแม่ของอดีตสามีจะจัดพิธีแต่งงานหรือไม่จัดก็ได้ แต่ต้องบอกกล่าวให้ผู้อาวุโสของตระกูลได้รับรู้และจ่ายสินสอดครึ่งหนึ่งของจำนวนที่เคยได้รับการแต่งงานในครั้งแรกดังคำพูดของผู้ให้ข้อมูลต่อไปนี้

“..ก็คือว่าสามีคนแรกที่หนูแต่งเขาจ่ายค่าสินสอด จ่ายค่าน้ำนมให้กับแม่แล้ว คนที่แต่งคนต่อไปเขาก็ไม่ต้องได้จ่ายค่าน้ำนม เขาก็จะจ่ายแค่ครึ่งเดียว แต่ยังไงที่สำคัญเลยคือเราจะต้องบอกให้ผู้อาวุโส ผู้เฒ่าประจำตระกูลรู้ค่ะ”

3) ไม่แต่งงาน มีหญิงหม้ายบางคนเลือกที่จะไม่แต่งงานใหม่และกลับไปอยู่บ้านตนเองแต่จะไม่ได้อยู่ร่วมบ้านเดียวกันกับพ่อแม่ ต้องปลุกบ้านแยกออกมาเพราะถือว่าไม่ใช่คนของตระกูลเดิมแล้ว

3. ชีวิตแม่ร้าง(ปู่จ้าว): ผู้หญิงของสาธารณะ
ชีวิตของแม่ร้างหรือผู้หญิงที่ถูกสามีทิ้งในสังคมมักมีความเชื่อว่า เพราะเป็นคนที่มีพฤติกรรมไม่ดี เช่น คบชู้ เป็นคนขี้เกียจและการไม่มีลูกชายให้อดิตสามี เป็นต้น ซึ่งไม่ว่าจะเป็นแม่ร้างด้วยสาเหตุใด ผู้ให้ข้อมูลต่างสะท้อนว่าคนในสังคมมักจะถือว่า แม่ร้างผู้ทิ้งเป็นผู้หญิงของสาธารณะเป็นคนสาธารณะเป็นของสาธารณะ นั่นหมายถึง สถานะในสังคมของแม่ร้างจะกลายเป็นคนที่ไม่มีการคิดเป็นเจ้าของหรือเป็นของส่วนรวม ผู้ชายอื่นสามารถไปหาไปมีความสัมพันธ์ด้วยโดยผู้หญิงนั้นไม่มีสิทธิต่อรองใดๆ ดังตัวอย่างคำพูดของผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

“แม่ร้างผู้ทิ้งนะครุ อันนั้นเหมือนผู้หญิงสาธารณะเลยแหละผู้ชายใครก็ไปหาไปนอนด้วยได้ค่ะ”

“..เหมือนผู้หญิงของสาธารณะ ก็แบบว่าใครจะไปจะมาผู้ชายนะหรือว่ามานอนด้วยได้..ไม่ผิด ไม่ต้องรับผิดชอบ โอ้โห..เกิดเป็นผู้หญิงมั่งนี้ซ้ำใจนะครุ”

4. ชีวิตลูกสาว (หมီးใจ) ในสังคมมักเชื่อเรื่องการสืบทอดสายตระกูลโดยผู้ชาย ดังนั้น หากบ้านใดมีลูกสาวจะถือว่าเป็นการเลี้ยงเพื่อให้เป็นสมาชิกครอบครัวอื่น (ลูกสาวต้องแต่งงานออกเรือน) ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูจะเป็นทั้งการเตรียมตัวเพื่อครอบครัวใหม่ เช่น หน้าที่ในการดูแลเรื่องในครอบครัวต่างๆ เป็นต้น ผู้ให้ข้อมูลทุกคนได้สะท้อนชีวิตลูกสาวว่า “ลูกสาวของคนมั่ง คือลูกสาวบ้านอื่น” “ลูกสาวของคนมั่งชีวิตนี้เป็นของพ่อแม่” มีรายละเอียด ดังนี้

4.1 ลูกสาวของคนมั่ง : ลูกสาวบ้านอื่น

“ลูกสาวเนาะ..เราก็มารู้ว่าเค้าจะไปเป็นลูกบ้านอื่นเมื่อไหร่ คือ แต่งงานออกไปนะครุ ไปอยู่บ้านสามี ไม่ได้ดูแลเราละ”

“หนูมีแต่ลูกผู้หญิงเนาะครุ 2 คนละเตี้ยมันโตก็ไปเป็นลูกสาวบ้านอื่นแล้ว ไม่ได้ดูแลเราแล้ว”

4.2 ลูกสาวของคนมั่ง : ชีวิตนี้เป็นของพ่อแม่

4.2.1 ลูกสาวคือผู้ช่วยงานของแม่

ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดได้สะท้อนความหมายของชีวิตที่เป็นลูกสาวว่า เป็นผู้ช่วยของแม่ โดยเด็กผู้หญิงจะถูกสอนว่า การเป็นลูกสาวที่ตินั้นจะต้องเป็นผู้ที่ช่วยเหลือแม่ตามบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงในเรื่องรับผิดชอบงานในบ้านและช่วยงานในครอบครัวอยู่เสมอ และในบางบ้านเมื่อพ่อแม่ต้องออกไปทำอะไรหรือไปทำงานนอกบ้าน ภาระหน้าที่รับผิดชอบงานบ้านทั้งหมดลูกสาวก็จะเป็นผู้ทำหน้าที่แทน ดังตัวอย่างคำพูดของผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

“..ลูกสาวที่ตินะต้องช่วยงานแม่ คือ ตื่นมาหุงข้าว และต้องทำแบบเบียบที่สุดไม่ต้องให้ใครเขาตื่นมาพร้อมกับเรา แล้วก็ลับผักให้หมูกินเสร็จแล้วก็ล้างถ้วยล้างจานแล้วก็ทำกับข้าวกินตอนเช้า พอสว่างน้อยๆ เอาข้าวให้หมู ให้ไก่”

“ก็ทำงานบ้านทุกอย่างแบบที่คนมั่งสอนลูกสาว ตื่นแต่เช้าพร้อมแม่ หุงข้าว ช่วยแม่ทำกับข้าวแล้วถึงไปโรงเรียน”

นอกจากเด็กผู้หญิงจะเป็นผู้ช่วยแม่เรื่องงานในบ้านแล้ว เด็กผู้หญิงยังต้องทำงานนอกบ้านโดยการติดตามพ่อแม่ออกไปทำงานในไร่ ดังคำพูดต่อไปนี้

“..พ่อแม่ไปไร่ ลูกสาวก็จะไปทำไร่ด้วย ลูกชายก็ไปเหมือนกันนะ แต่ถ้าทำอะไรทำสวนเนี่ยผู้ชายจะทำหนักกว่าผู้หญิง เช่น พันไร่ ถางไร่ ไถไร่ แต่ลูกผู้หญิงจะเป็นคนปลูกอย่างนี้แหละคะ”

“ถ้าโตเหมือนกับลูกสาวแม่เนาะ อายุซัก 14-15 เนี่ยทั้งผู้หญิงผู้ชายก็ไปไร่กันหมดแล้ว ไปรับจ้างคะ”

4.2.2 ลูกสาวต้องดูแลปรนนิบัติพ่อแม่

ผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนความเป็นลูกสาวในครอบครัวว่า เมื่อยังไม่ได้แต่งงานลูกผู้หญิงต้องมีหน้าที่ในการดูแลความเป็นอยู่ของพ่อแม่และสมาชิกอื่นๆ ในครอบครัว โดยผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ยอมรับและมีความสุขกับการแสดงบทบาทนี้ ด้วยเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีและลูกสาวควรต้องทำหน้าที่นี้ ตัวอย่างคำพูดของผู้ให้ข้อมูลมีดังนี้

“เราเป็นลูกผู้หญิงต้องช่วยแม่ ดูตัวอย่างจากแม่ ถ้าเรายังไม่มีครอบครัวของเราเนาะคะ เพราะถ้าแต่งงานไปเราก็มไม่ได้ดูแลพ่อแม่แล้ว เป็นลูกผู้หญิงต้องทำตรงนี้ได้ แล้วมันดีนะคะ”

เป็นที่สังเกตว่าแม่ระบบความเชื่อและค่านิยมของสังคมที่เข้มข้น เข้มแข็ง ในการให้ความสำคัญลำดับกับลูกชายผู้ซึ่งจะทำหน้าที่สืบตระกูล แต่ผู้ให้ข้อมูลทุกคนต่างยอมรับว่า คำสอนของพ่อแม่หรือสิ่งที่พ่อแม่ปลูกฝังมาตั้งแต่วัยเด็กนั้นเป็นสิ่งที่ดีเพราะฝึกให้ตนเองมีความอดทนและเป็นการเตรียมพร้อมตนเองสำหรับการแต่งงานและเป็นคนของครอบครัวอื่นต่อไป

5. ชีวิตคนโสด (ท้าวเก้า)

5.1 ผู้หญิงโสด : แปลกและอาจเป็นคนไม่ดี

ความคาดหวังของครอบครัวที่มีลูกผู้หญิง คือ ต้องแต่งงาน ดังนั้น ข้อมูลที่ลูกสาวจะ

ได้รับ คือ ผู้หญิงจะต้องแต่งงานและต้องมีลูกโดยเฉพาะมีลูกชาย ผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนว่าผู้หญิงมีส่วนใหญ่จะแต่งงานตั้งแต่ในช่วงวัยรุ่นอายุระหว่าง 14-18 ปี และหากผู้หญิงที่อายุมากกว่านี้แล้วยังไม่แต่งงานจะเรียกว่าเป็นสาวแก่และถูกมองว่าเป็นผู้หญิงแปลก เพราะผู้หญิงก็ต้องมีคนดูแลตัวอย่างคำพูดของผู้ให้ข้อมูล ดังต่อไปนี้

“..ผู้หญิงมั่งเราเนาะครู ถ้าอายุ 17-18 แล้วยังไม่มีใครมาจีบ ไม่มีใครมาขอเนาะ คนอื่นเค้าจะว่าแปลกนะ เป็นผู้หญิงก็ต้องแต่งงานสิ แก่ไปยังไม่รู้เลยใครจะเลี้ยงเนาะ”

“ผู้หญิงมั่งโสดมันน้อยอะ เราก็จะมองว่าเค้าแปลกๆเนาะ”

“..คนอื่นจะมองว่าเขาอาจจะมียะไรที่ไม่ดีอย่างนี้เลย.. ชี้เกี่ยจ ไม่ขยันทำงานก็เลยไม่มีใครอยากได้เป็นสะใภ้อะไรทำงานองนี้คะ”

“หนูเองก็รู้นะครูว่าคนเขามองว่าแปลกใครๆ เขาก็พูดเนาะว่า ทำไม่ไม่แต่งงาน คนมั่งเนาะครู เขาก็จะคิดว่า ผู้หญิงต้องแต่งงานเพราะจะได้มีคนมาดูแลเราไง แต่ว่าหนูมีงานทำเนาะครู เราดูแลตัวเองได้”

5.2 ผู้หญิงโสด : คนที่ไร้แช่ ไร้ตัวตน

ผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนข้อมูลเรื่องความเชื่อหรือคตินิยมเกี่ยวกับระบบแช่สกุล ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตการเป็นผู้หญิงโสดในสังคมชนเผ่าไว้ดังต่อไปนี้

“..ผู้หญิงมั่งที่ไม่ได้แต่งงานจะเปรียบเหมือนกับคนไร้แช่ ไม่มีแช่ของตัวเองอะ เพราะเขาจะไม่นับเราเข้าแช่พ่อแม่เนาะ ไม่นับแช่เดิมเรา ถ้าไม่ได้แต่งงานก็เหมือนไม่มีแช่อะ”

วิจารณ์

ข้อค้นพบจากการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ในสังคมชนเผ่าม้งเน้นความสำคัญของผู้ชายเพราะเป็นผู้สืบทอดแซ่ตระกูล ผู้ชายม้งจึงมีบทบาทของการเป็นผู้นำทั้งเป็นผู้นำในครอบครัว ผู้นำในชุมชนและผู้นำในการทำพิธีกรรมต่างๆ โดยเด็กผู้ชายม้งจะถูกอบรม สั่งสอนจากพ่อแม่ ครอบครัวและชุมชนในการทำหน้าที่ผู้นำของครอบครัว เช่น การหารายได้เข้าบ้าน ในขณะที่เด็กผู้หญิงม้งไม่มีบทบาทและไม่ได้มีโอกาสหรือหน้าที่ในการเป็นผู้สืบตระกูล ดังนั้น เด็กผู้หญิงจะถูกขัดเกลาอบรมและถูกสั่งสอนให้เป็นผู้ที่ต้องทำหน้าที่อื่นในครอบครัว เช่น การช่วยแม่ทำงานบ้านช่วยแม่ดูแลน้อง หรือช่วยงานทำการผลิตในไร่หรือในนาผู้หญิงม้งจึงไม่มีโอกาสเรียนรู้อะไรเท่ากับผู้ชาย แต่จะถูกปลูกฝังในเรื่องคานิยมในการแต่งงานและการไปเป็นสมาชิกในครอบครัวอื่นตามความคาดหวังของครอบครัวและสังคม สอดคล้องกับการศึกษาของ Duffy และคณะ¹¹ พบว่า ผู้หญิงม้ง อยู่ในฐานะเป็นผู้ที่ต้องทำตามความต้องการและอยู่ภายใต้อำนาจของผู้ชายที่เป็นผู้นำในครอบครัว เด็กผู้หญิงที่ดีต้องช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน ดูแลชีวิตความเป็นอยู่ของคนในบ้านและลูกผู้หญิงม้งเมื่อโตขึ้นต้องแต่งงานและเข้าไปอยู่ในครอบครัวของฝ่ายชาย

สาระของข้อค้นพบในประเด็นชีวิตเด็กผู้หญิงม้ง ได้สะท้อนให้เห็นถึงสังคมม้ง และความเชื่อชนเผ่าม้งว่า เมื่อลูกสาวโตขึ้นต้องแต่งงานออกเรือนไปอยู่กับครอบครัวของสามี ไม่ใช่คนในครอบครัวเดิม ต้องเปลี่ยนแซ่ตระกูล ต้องดูแลและปรนนิบัติพ่อแม่ของสามีและต้องทำงานต่างๆ เพื่อครอบครัวใหม่ ซึ่งความเชื่อนี้ได้นำสู่การปฏิบัติในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูและการถ่ายทอดหน้าที่ให้ลูกสาวโดยเฉพาะ

ทำงานหนักทั้งในบ้านและออกไปทำงานนอกบ้านการถ่ายทอดและอบรมสั่งสอนสิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นการขัดเกลาของครอบครัวที่สะท้อนถึงการตอกย้ำและผลิตซ้ำในสถานะ บทบาทหน้าที่และพื้นที่ของผู้หญิง นั่นคือ ผู้หญิงต้องรับผิดชอบงานบ้านและพื้นที่ทางสังคมของผู้หญิงคือ ในบ้าน แม้ว่าในปัจจุบันสังคมให้โอกาสเด็กผู้หญิงด้านการเรียนมากขึ้นแต่การทำงานในบ้านเพื่อดูแลสมาชิกครอบครัว เด็กผู้หญิงยังคงต้องทำตามโดยไม่มีเงื่อนไข

ในประเด็นชีวิตคู่ผู้หญิงมักกับการเป็นเมีย สะท้อนให้เห็นบทบาทและฐานะของผู้หญิงมักที่ถูกกำหนดให้อยู่ในพื้นที่ส่วนตัว (ในบ้าน) ความสำเร็จในชีวิตของผู้หญิง คือ การได้แต่งงานและมีบุตรโดยเฉพาะบุตรชายที่จะเป็นผู้สืบตระกูลต่อไป ซึ่งสอดคล้องและสัมพันธ์กับการศึกษาของ ศิริพร จิรวัดน์กุลและคณะ¹² ที่พบว่า ผู้หญิงชนเผ่าลื้อและลัวะมีอำนาจในครอบครัวและในชุมชนมากกว่าผู้หญิงชนเผ่าม้ง และเมียน และผู้หญิงม้งจะมีอำนาจเพียงอย่างเดียว คือ การมีบุตรชาย ดังนั้น ผู้หญิงม้งที่แต่งงานจะตั้งความหวังว่าจะให้กำเนิดลูกชายแก่ครอบครัว ซึ่งความคิดนี้ได้ถูกถ่ายทอดปลูกฝังผ่านรุ่นสู่รุ่น ผู้ชายในครอบครัวหรือในสังคมม้งจะเป็นผู้ดูแลควบคุมกิจกรรมทั้งหมดของครอบครัวและมองว่า “ผู้หญิงเป็นผู้ที่เข้ามาอาศัยเท่านั้น” และ “ผู้หญิงเป็นสมบัติของผู้ชาย”

ผู้หญิงในสังคมม้งต้องเชื่อฟังต้องทำงานแก่งทั้งในและงานนอกบ้านและอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้ชายจึงจะถือว่าเป็น “ผู้หญิงที่ดีหรือเป็นเมียที่ดี” อำนาจการตัดสินใจสูงสุดเป็นของสามีหรือผู้อาวุโสชายในครอบครัวและในขณะเดียวกันผู้หญิงม้งต้องอยู่ภายใต้อำนาจและการดูแลปกป้องของพ่อ พี่ชาย

น้องชายและของสามีภายหลังการแต่งงานบทบาทหน้าที่ทางสังคมของผู้หญิงมักถูกผูกติดไว้กับผู้ชาย การไม่มีสถานภาพที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับผู้ชายในครอบครัว จึงหมายถึง การเป็นคนไม่มีตัวตนในสังคมม้ง (เช่น การไม่มีลูกชายหรือการไม่ได้แต่งงาน) การมีลูกชายมีความหมายสำหรับผู้หญิงที่แต่งงาน เพราะนอกจากจะทำให้เกิดความมั่นคงในชีวิตผู้หญิงม้งแล้วยังหมายถึงสถานะของผู้หญิงจะเปลี่ยนเป็นแม่ โดยผู้หญิงจะใช้คำนำหน้าว่า แม่ของ...เช่น เมตุหวางกง (หมายถึงแม่ของเด็กชายหวางกง) เป็นต้น ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ Lee¹³ และ Chuamsakul¹⁴ ที่แสดงให้เห็นความสำคัญของระบบแซ่สกุลอันเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมที่เป็นพื้นฐานในการดำรงอยู่และการสืบทอดของสังคมของชนเผ่าม้งผู้หญิงจะถูกนับให้เป็นสมาชิกในตระกูลแซ่ก็ต่อเมื่อได้แต่งงานเข้าไปอยู่ในครอบครัวของสามี ดังนั้น ผู้หญิงโสดจึงไม่ได้เข้าแซ่สกุลจึงมีความหมายคล้ายกับว่าคนไม่มีตัวตนในสังคม

ประเด็นชีวิตผู้หญิงหม้ายในสังคมม้ง ภายใต้อำนาจเชื่อและธรรมเนียมปฏิบัติต่อผู้หญิงหม้าย ได้สะท้อนถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจบนโครงสร้างพื้นฐานของครอบครัวที่ทำให้ผู้หญิงหม้าย ไร้อำนาจในการต่อรองและการตัดสินใจในเนื้อตัวของตนเองรวมทั้ง ยังเป็นการผลิตซ้ำและตอกย้ำความคิดที่มีต่อผู้หญิงว่าเป็นผู้ที่ต้องดูแลโดยผู้ชายเป็นผู้ดูแลขณะเดียวกันผู้หญิงเองก็ถูกหล่อหลอมวิถีคิดในเรื่องการยึดเอาสามีเป็นที่พึ่งและเกิดความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยเมื่อได้รับการดูแลจากสามีและครอบครัวด้วย

ประเด็นชีวิตของผู้หญิงในสถานะแม่ร้าง ภายใต้การรับรู้ของผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนให้เห็นการลดทอนคุณค่าของผู้หญิงจากสถานะเดิม คือ จากที่เคยเป็นเมียที่อยู่ในฐานะที่มีสามีกลับถูกดอกย้าให้คุณค่าผู้หญิงลดลงไปอีกกลายเป็นคนที่ไม่เป็นเจ้าของ ไม่มีสิทธิตัดสินใจในเรื่องใดๆ และถูกตีตราจากสังคมเสมือนกับแม่ร้างเป็นผู้หญิงที่ไร้ตัวตน สิ่งสะท้อนผ่านมุมมองของผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของความเชื่อและค่านิยมที่กำกับวิถีคิดและการดำเนินชีวิตของผู้หญิงที่ต้องปฏิบัติตามความคาดหวังในบทบาทและหน้าที่ทางสังคมของชนเผ่า การอยู่ในสถานภาพที่เป็นรองผู้ชายเสมอทำให้ผู้หญิงมีขาดสิทธิและโอกาสในการตัดสินใจ รวมถึงการครอบครองและเข้าถึงทรัพยากรสิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างหญิงชายในสังคมชนเผ่า มีส่งผลให้ผู้หญิงทำให้เกิดความคับข้องใจ เก็บกด และการเกิดปัญหาสุขภาพจิตในผู้หญิงกลุ่มนี้ ข้อค้นพบสอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริพร จิรวัดณ์กุล และคณะ¹² ซึ่งพบว่า ผู้หญิงชนเผ่าม้งมีสุขภาวะต่ำกว่าผู้หญิงชนเผ่าลื้อ ลัวะและเมี่ยนและสุขภาวะของผู้หญิงเกี่ยวข้องกับจารีตประเพณีและชีวิตครอบครัว การทำความเข้าใจในมิติสังคมและวัฒนธรรมของผู้รับบริการจะช่วยให้ผู้ให้บริการด้านสุขภาพจิตมีความละเอียดอ่อนในการดูแลมากขึ้น

สรุป

ชีวิตของผู้หญิงม้งที่มีประสบการณ์ซึมเศร้า มีสถานภาพหลากหลายภายใต้ความคาดหวังและเงื่อนไขของสังคมวัฒนธรรมชนเผ่า แบ่งเป็น ชีวิต

ผู้หญิงมีคู่ ชีวิตแม่หม้าย ชีวิตแม่ร้าง ชีวิตลูกสาวและชีวิตคนโสด ข้อค้นพบนำสู่การพัฒนาารูปแบบการให้บริการสุขภาพจิตและการช่วยเหลือดูแลที่มีความละเอียดอ่อนเชิงวัฒนธรรมมากขึ้น

ข้อเสนอแนะและข้อจำกัด

การพัฒนาผู้ให้บริการด้านสุขภาพจิตให้เกิดความเข้าใจผู้รับบริการแต่ละบุคคล แต่ละกลุ่มและแต่ละชุมชนในความเฉพาะของวัฒนธรรม เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ วางแผนและให้คำแนะนำกับผู้รับบริการนำไปสู่การดูแลที่เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทและความต้องการที่แท้จริงของผู้รับบริการซึ่งน่าจะประเด็นของการศึกษาเพิ่มเติมต่อไป อย่างไรก็ตาม การศึกษาคั้งนี้มีข้อจำกัดของการศึกษา เนื่องจากเป็นการศึกษาประสบการณ์เฉพาะของกลุ่มผู้หญิงที่มีภาวะซึมเศร้า ร่วมกับการมีเหตุการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นในชีวิตซึ่งเป็นสถานการณ์เฉพาะตนจึงทำให้มีมุมมองด้านลบเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมชนเผ่า ในขณะที่บุคคลอื่นมองว่าเป็นสิ่งที่สามารถปฏิบัติได้ปกติโดยสะท้อนจากการอบรมเลี้ยงดูซึ่งถูกปลูกฝังสืบทอดและปฏิบัติตลอดมาในสังคมชนเผ่า ดังนั้นอาจจะสรุปไม่ได้โดยตรงว่าภาวะซึมเศร้าที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลเนื่องมาจากสังคมและวัฒนธรรมชนเผ่าผลการศึกษาก็อาจจะไม่สามารถนำไปใช้อ้างอิงในกลุ่มอื่นๆ ที่มีความแตกต่างกันได้

กิตติกรรมประกาศ

ทุนสนับสนุน มหาวิทยาลัยพะเยา ปี ๒๕๕๙

References

1. Leepreecha P. Kinship and Identity among Hmong in Thailand. [Ph.D.thesis]. Seattle: University of Washington; 2001.
2. Pongsapit A. Culture and Ethnic. Bangkok:Chulalongkorn University; 2004.
3. Sperstad RA, Werner JS. Coming to the cultural in-between: nursing insights from a Hmong birth case study. *J of Obs Gyn and Neonatal Nurs*. 2005;34:682-88.
4. Sherly L, Jennifer C, McCluer M. Reproductive in Hmong women in Northern Thailand. *J Public Health Nurs* 2006;16:110-19.
5. Fang DM, Lee S, Stewart S, Chen MS. Factors associated with pap testing among Hmong women. *JHCPU* 2010;21:839-50.
6. Pinzon-Perez H. Health issues for the Hmong population in the U.S.: implications for health educators. *Int J Health Educ* 2006;9:122-33.
7. Department of Mental Health, Ministry of Public Health. Annual report 2013. Nonthaburi: Department of Mental Health; 2013.Retrieved from [http:// www.dmh.go.th/report/report1.asp](http://www.dmh.go.th/report/report1.asp) [10 March 2016].
8. Sukwong P, Juwa S. Life experiences about Hmong's mental health care. Phayao: University of Phayao; 2016.
9. Chirawatkul S. Qualitative study in nursing. Bangkok: Witthayaphat; 2012.
10. Oumtane A. Qualitative research in nursing. Bangkok: Chulalongkorn University Press; 2010.
11. Duffy J, Harmon R, Ranard D, Thao B, & Yang K. The Hmong: An introduction to their history and culture. Center for Applied Linguistics. 2004. Retrieved from http://www.cal.org/co/hmong/hmong_FIN.pdf. [10 January 2017].
12. Chirawatkul S. Ethnic Traditions: a study of women's wellbeing in 4 Ethnic groups of Northern Thailand. *J Nurs Sci Health* 2011;34:80-91.
13. Lee, G. The religious presentation of social relationships: Hmong world view and social structure. *Lao Studies Review* 1994;2:44-60.
14. Chuamsakul S. Education and Hmong culture changes: A study of two Hmong village in Thailand. [Ph.D.thesis]. Canada: Trent University; 2006.